

Brajičićev poziv na mističan život

Denny Vuković*

„Kršćanin budućnosti bit će mistik ili ga neće biti“, riječi su velikog teologa Karla Rahnera (1904.–1984.) s kojima smatram da je najprikladnije početi ovaj kratak prikaz izbora iz duhovnog dnevnika Rudolfa Brajičića SJ (1918.–2007.).

Profesor Brajičić rođen je 12. travnja 1918. godine u Zenici. Bio je jedno od troje djece u svojoj obitelji. Tijekom svojeg srednjoškolskog obrazovanja u klasičnoj gimnaziji u Splitu osjetio je poziv ka svećenstvu te ga je interes za to u konačnici doveo do isusovaca, u čiji red je stupio 1930. godine. Treba napomenuti da ga je za svećenika zaređio svima poznati zagrebački nadbiskup blaženi Alojzije Stepinac. Studirao je filozofiju i teologiju na Filozofsko–teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu te postigao doktorat iz teologije na Rimokatoličkom bogoslovnom fakultetu, također u Zagrebu. Držao je predavanja na Filozofsko–teološkom institutu Družbe Isusove te jedno vrijeme i u Visokoj bogoslovnoj školi u Sarajevu. Bio je svojevremeno rektor Kolegija na Jordanovcu u Zagrebu te nadstojnik već spomenutog instituta. Gotovo 10 godina bio je član Teološke komisije Biskupske konferencije Jugoslavije, potpredsjednik Hrvatskog mariološkog društva pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, redoviti član Međunarodne papinske Marijanske akademije u Rimu, a istaknuo se i u ulozi nacionalnog tajnika Apostolata molitve. Od 1971. do 1978. obnašao je dužnost urednika časopisa *Obnovljeni život*. Brajičić je poznat i kao iznimno plodan pisac koji je iza sebe ostavio dvadesetak knjiga te preko 300 znanstvenih, stručnih i informativnih članaka u raznim časopisima, kako na našim prostorima, tako i u inozemnim. Umro je u Zagrebu 13. siječnja 2007. godine (usp. Steiner, 2007, 83–85).

U čast profesoru Brajičiću, 22. ožujka 2018. godine uz 100. obljetnicu postojanja Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti u Zagrebu održano je predstavljanje zbornika *Bog mu je bio strast*, u kojem su objavljeni dijelovi njegova duhovnog dnevnika, koji je vodio još od gimnazijskih dana. Objavljivanje Brajičićeva duhovnog dnevnika bio je projekt koji je odobrilo i financiralo Sveučilište u Zagrebu, a na njemu su sudjelovali profesori Fakulteta filozofije i religijskih znanosti. Voditelj samog projekta bio je Ivan Koprek SJ s prilogom u zborniku pod nazivom *Strast, mistika i duhovnost*, a ostali

* Denny Vuković, diplomand, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: skrenkino@gmail.com

sudionici projekta bili su Ivan Šestak SJ, koji je napisao prilog *Filozof i teolog Rudolf Brajičić kao mistik o ateizmu i smrti*, Anto Gavrić OP s prilogom *Mistika — iskustvo Boga* te Anto Mišić SJ s prilogom *Memoria sui i Memoria Dei*.

Vratimo se sada na ranije spomenutu Rahnerovu rečenicu. Ona nam se možda čini malo neobičnom, no u njoj se krije velika istina. Rahner je smatrao sljedeće: ili će ljudi imati dinamičan, neposredan i iskustven odnos s Bogom ili će ostati bez vjere. Bez tog iskustva, bez toga da utječe na svaku dimenziju čovjekova života, vjera ostaje površna i prazna. Vjera ne može preživjeti dugo vremena na onom što joj pruža um, a to su ideje, doktrine, argumenti i sl. Njoj je prijeko potrebno ono što proizlazi iz susreta s Božanskim. Čitajući stranice Brajičićeva dnevnika možemo jasno uočiti baš takve misli koje Rahner zagovara, a i sam Brajičić ih spominje eksplicitno: »Biti bezvjernik ili mistik. Drugo ne mogu. Sve drugo je smjesa vjere i nevjere« (Brajičić, 2018, 38).

1. Brajičićev doživljaj Boga

Brajičić Boga doživljava tako da ima osjećaj kao da On ispunjava cijelo njegovo biće. Boga toliko ljubi i toliko cijeni Njegovu ljubav prema njemu da je u konstantnoj zabrinutosti oko toga da ne može dovoljno toga učiniti za Njega u odnosu na ono što On čini za njega: »Hoću li, Gospodine, uspjeti učiniti nešto za Te ovdje na zemlji [...]. Moje su snage neznatne i sposobnosti male [...]. Što bih napravio kad bih imao dva, tri ili četiri života na raspolaganje? Opet premalo!« (Brajičić, 2018, 18 i 27). Iako zabrinut, čini sve što je u njegovoj moći, ljubi Boga svim srcem svojim i sav mu se predaje. Ono iskustvo Boga o kojem Rahner pripovijeda, Brajičić ga konstantno ima, a zanimljiv primjer je taj kada promatra raka u moru. Osjeća kao da Bog u tom trenutku oblikuje raka, preko Božjih djela na neki način osjeća Božju prisutnost te ističe kako mu se čini da ona izvire upravo iz njega samoga: »Čovjek je Božja prisutnost na zemlji« (Brajičić, 2018, 22).

Priroda je za Brajičića djelo Božje i on nas uči kako ne smijemo na nju gledati samo kao na puku mehaničku tvorevinu ili se držati deističkog stajališta, koje nam kaže kako je Bog stvorio svijet, ali je od njega napravio odmak i ne sudjeluje aktivno u njemu, nije dio njega uopće. Bog je tu, u svijetu i prirodi te je za Brajičića nemoguće predstavljati Boga kao da je on negdje u daljini: »Ali izvučem li Boga iz prirode, prirodu doživim kao ruševinu, kao napušteni hram, kao rupu u čeljusti kad se iz nje izvadi zub« (Brajičić, 2018, 37). I još, ističe kako pakao nije pakao jer je u njemu Sotona, nego zbog toga jer u njemu nije Bog te je zasigurno mišljenja da bi ovaj naš svijet bio grozan i surov bez mogućnosti našeg pristupa Božjoj ljubavi i da Bog nije u njemu prisutan, što dakako nije slučaj. Netko bi rekao da je put do Boga ostavljanje svega što je svjetovno jer Bog nije u ovom iskustvenom svijetu, On se nalazi preko granica našeg iskustva i jedino ga tamo možemo naći, a Brajičić tvrdi upravo suprotno: »Nemoguće je odijeliti se od svijeta zalazeći u Boga, jer je Bog u svijetu i svijet u Bogu« (Brajičić, 2018, 83).

Brajičić ne zazire od svojih osjetila i ne pokušava se odvojiti od njih jer pomoću njih može na neki način doživjeti Boga i njegova djela: »Volim svoje oči koje

su mi otkrile ljepotu Božjih stvorova i pomažu me u dizanju Njemu [...]. Volim svoje ruke koje me uvode u mekoću i toplinu ljubavi Njegove« (Brajičić, 2018, 35–36). Kako na jednom mjestu kaže, iako je ukorijenjen u materiji, ona mu ni najmanje ne smeta u nadilaženju barijere koju pruža ljudska narav kako bi doživio Božju ljubav. U tom „kušanju“ Božje ljubavi Brajičić ne osjeća otvorenost prema transcendenciji, nego ispunjenost transcendencijom samom: »više nema ništa iznad za čim bih čeznuo« (Brajičić, 2018, 84).

2. *Snažna veza između Brajičića i Boga*

Povezanost Boga i Brajičića vrlo je duboka. Voli Boga toliko da čak spomene i to da bi ga On mogao i potpuno uništiti te da ga uopće ne bi bilo briga jer Ga je svim svojim bićem volio i osjetio Njegovu ljubav. Toliko je ponizan da osim Božje ljubavi ništa više ne traži: »Osjećam se u ovom svemiru kao ptičica u krletci, obješenoj s vanjske strane zida vječnosti, koja pjeva svoju pjesmu ljubavi« (Brajičić, 2018, 90). Sebe i svoje djelovanje bez sveprisutnog Boga i njegove ljubavi smatra besmislenim. Zgodan primjer je kada kaže: »Neću, Gospodine, bevandu ljubavi nego „cilu“ Tvoju ljubav« (Brajičić, 2018, 26).

Ispunjen Božjom ljubavlju, Brajičića ništa ne privlači toliko kao Bog. Na jednom mjestu spominje kako je pričao s jednim prijateljem o životnim zadacima i ciljevima koje ljudi imaju u svojim životima te je poslije shvatio kako mu se pored Boga, njegove veličine i ljubavi, svi svjetovni ciljevi koje si postavljamo u životu čine mali i beznačajni. Bog je jedini bitan, a ostale su stvari u životu prolazne, tomu nas uči Brajičić: »Ta ja se odijevam, ja jedem, ja spavam, ja idem u školu, ja idem kroz ulice. Da. Ali ništa ja to ne mislim kao što svirač ne misli na violinu, nego samo na melodiju, koju svira« (Brajičić, 2018, 31). Dokle god se bavimo partikularnim stvarima, dok volimo ono pojedinačno pa makar i u Bogu, naša spoznaja i ljubav nije potpuna, ističe Brajičić. Konstantno propinjanje prema Božjoj ljubavi, to je ono što on čini i to je ono čemu je posvetio čitav svoj život. Za njega, kršćanin nije ono što jest, nego je ono što će tek postati.

Neki u životu vide besmisao i puko postojanje. Ne i Brajičić. On sve ljude klasificira kao „djecu Božju“ te oni kao takvi postoje u ljubavi i po ljubavi Božjoj i suživotu s njim. U tom postojanju Brajičić ne vidi postojanje samo kao takvo, nego kao rast, rast i ostvarivanje nas samih u ljubavi Božjoj. Neki se pitaju kako je nastao Bog, kako je Bog postao Bog? Brajičić bi na to pitanje zasigurno odgovorio sljedećim riječima: »Moj Bog je Bog od početka. On nije postao Bog. Ja sam bog koji postaje bog (po milosti)« (Brajičić, 2018, 34).

Brajičićem vlada neopisiv osjećaj ljubavi pa na jednom mjestu spomene kako se osjeća kao spužva u moru Očeve ljubavi. Ta ljubav je kao i Bog — neizmjerana, ne možemo joj naći ekvivalent u nekakvom svjetovnom obliku ljubavi jer bismo onda i samog Boga morali na neki način „suziti“, smatrati ga ograničenim. Brajičić nam ukazuje na sličnu stvar: »Svaka slika o Bogu, koja u sebi ne sadrži bez kraja, guši me« (Brajičić, 2018, 37). Neizmjernost Božje ljubavi je silna, a on uočava u njoj jedan zanimljiv paradoks, koji naziva „sladak paradoks Božje ljubavi“:

»Čovjek se osjeća velikim u svom velikom Bogu. Ali se osjeća ujedno i sićušnim [...] jer vidi da je on u Bogu ne svojom snagom i ne svojom zaslugom i da ga Bog beskrajno nadvisuje. Beskraj i blizina Božja jednako su blizu« (Brajičić, 2018, 87).

3. *Brajičić o spoznaji Boga*

Vidimo kako u svojem dnevniku vrlo iskazuje onaj afektivan, čuvstveni pristup Bogu. Mistici su često takvi te je za njih pokušaj dohvaćanja Boga čisto razumskim putem jalova zadaća. Pri tome ne mislim da se mistici fokusiraju samo na ono empirijsko i osjetilno, nego da im ono osjetilno, na nekakav čudan način, pomaže u prekoračivanju te iste osjetilnosti te ih vodi k transcendenciji. Čovjek je kao takav sposoban primiti Božju riječ, a u konačnici i imati iskustvo Boga: »čovjek je po svojoj biti transcendentan. Transcendencija k bitku, na koncu k apsolutnom bitku Boga, nije nešto što bi još pripadalo ili moglo pripadati inače potpuno konstruiranoj biti čovjeka, već to što izvorno konstruira duhovno–personalnu bit čovjeka i što ga bitno čini „slušateljem riječi“ koja je jedino njemu „put, istina i život“ (Iv 14,6)« (Coreth, 1994, 772). Da nema te naše transcendentne biti, mi nikada ne bismo mogli ni pomišljati, a ni pojmiti stvari koje prelaze to naše osjetilno iskustvo, što dakako nije slučaj.

Tako Brajičić tvrdi: »Pokušam li Te pri tom razumom dohvatiti, Tvoja prisutnost i Tvoja ljubav počinju jenjavati kao kad se u bazen vode ubaci otrov. Ubrzo počinju ugibati sve ribe u njemu i sve živo« (Brajičić, 2018, 40). Dakle, prava spoznaja Boga nije ona čisto razumska, nego je prava spoznaja upravo u „kušanju“ Božje ljubavi, u apsolutnom prepuštanju Njemu jer kad kažemo sve što znamo o Bogu, Brajičić upozorava kako čak i tada nam ostaje ona „žed“ za Bogom. Nekakvo filozofsko znanje o Bogu, pa čak i vjera u Boga, u opasnosti su da ih se okarakterizira kao nedovoljnima jer nas Bog nadilazi, teško nam ga je, neki će reći i nemoguće, shvatiti, no ako napravimo sljedeći potez, na dobrom smo putu ka tomu da naše znanje o Bogu, pa i naša vjera ne budu djelomični: »teoretsko znanje i vjerovanje u životu mora postati praktično. Spoznaja ima u čitavom ljudskom seberazvoju (Selbstvollzug) bitno posredujuću funkciju prema slobodnom djelovanju i vladanju. Teoretsko treba postati praktično i praktično teoretsko: oboje čine jedinstvo« (Coreth, 2001, 421).

Naš Bog je Bog vjere, tako da Ga ne možemo smjestiti samo u okvire teoretskog znanja, nego Ga trebamo smjestiti i u okvir naše vjere, no ne vjere koja nema veze s iskustvom, na to nas glasoviti filozof i isusovac Emerich Coreth (1919.–2006.) izričito upozorava: »Što je zaista Bog i što on znači za mene i za smisao moga života — također i za svijet i povijest — može mi samo onda sinuti i postati uvjerljivo iskustvo ako se Apsolutno uistinu apsolutno stavi na prvo mjesto, to jest ako se u vlastitom životu Boga prizna, časti i iz njega živi« (Coreth, 2001, 421).

Mi smo naprosto ograničeni i naš razum je isto tako ograničen te ne možemo svu nadu koja se tiče spoznaje Boga polagati u razum. Tako da prikladniji način za spoznaju Boga Brajičić vidi u doživljaju Boga i njegove ljubavi, no upozorava

da je takva spoznaja Boga ipak „maglovita“, a ipak vlastita, na način kako ćemo gledati Boga u vječnosti: »Zato nam posredna spoznaja Boga po vidljivim stvarima ne može pružiti spoznaju Boga, u kojoj bi doživljavao (a ne znao) Boga većom stvarnošću nego ovaj vidljivi svijet i bio sigurniji u spoznaji Boga nego što sam siguran u spoznaji svijeta« (Brajičić, 2018, 72).

Vidimo da Brajičić tu naglašava onu mističnu, neposrednu spoznaju Boga, ali s opaskom da ona nikada ne može biti jasna zbog toga što on neposredno doživljava i ima iskustvo Božje ljubavi, no ipak nema jasnog gledanja Boga. *Visio beatifica*, ultimativna direktna komunikacija čovjeka s Bogom postiže se, kako tvrdi kršćanska teologija, tek kada čovjek kao član otkupljenog čovječanstva dode kod Boga u Raj. To čovjek ne može sam zasebno napraviti, koliko god dobar bio, nezavisno od Boga. Još je Joseph Maréchal (1878.–1944.), koji je dosta utjecao na misli Karla Rahnera, tvrdio da čovjek u sebi ima kapacitet za „dolaženje“ do Boga, odnosno kapacitet za sjedinjenje s Bogom, no da to ne može učiniti sam: »ljudski duh, osposobljen je [...] za asimilaciju s Bitkom, ako se za to stvore potrebni uvjeti. Pomoć zapravo mora doći od Bitka samog. Iz unutarnje strukture ljudskih spoznajnih moći jasno je da intelekt sam po sebi, koliko god bio obdaren uzvišenim moćima, ne može dokučiti cilj svojega unutarnjeg dinamizma i svoga teženja« (Krišto, 2002, 224).

Ipak, tvrdi Brajičić, ne smijemo zapostavljati ni ulogu razuma kada govorimo o Bogu. Istina, na jednom mjestu spominje kako je čista kontemplacija kao „mrtva“ u usporedbi s doživljajem Božje ljubavi, no razum ima za njega funkciju da predoči volji ono vrhovno i najviše dobro. To bi trebao biti zadnji istraživački potez razuma jer, ako istražujemo našim ograničenim razumom o Bogu, neće mo daleko dogurati. Petar Preradović kaže: »Ljudskom srcu uvijek nešto treba, zadovoljno nikad posve nije«, a Brajičić tvrdi sljedeće: »Kad se, naime, čovjek u ljubavi sjedini s Bogom, razum je izvršio svoju ulogu vodiča i duša se smiruje« (Brajičić, 2018, 109). Dakle, sve dok se naše srce ne smiri u Bogu i potpuno mu se ne prepusti, dok se u traženju Boga oslanjamo isključivo na razum, naše se srce neće nikada smiriti i konstantno će se naš duh mučiti s pitanjima koje mu nameće taj isti razum. Rješenje je prepuštanje Bogu i njegovoj ljubavi. No, ne trebamo ostati isključivo kod toga, tj. ne trebamo razum potpuno isključivati iz naše spoznaje o Bogu jer se dovodimo u opasnost od sljedećega: »Potrebno se otvoriti doživljaju pa i iskonskim ljudskim težnjama, kao i pokušaju da se i pojmovno rekne u što vjerujemo, a ne da samo ostanemo kod neodređenosti osjećaja ili doživljaja čija jakost ili slabost može čovjeka lako odvesti u bludnju« (Stanković, 2006, 163).

Vidjet ćemo kasnije kako Brajičić ne zapada samo u tu obuzetost osjećajima, nego ih združuje sa svojim „svjetlom u razumu“. Taj potez je nužan jer u spoznaju Boga trebamo uključiti razum pomoću kojega dolazimo do nekakvih pojmova o Bogu, a to potpomaže da nekakav govor i mišljenje o Njemu ne bude neprecizno, nego jasno i smisleno. No, svime time se nikada ne smijemo u potpunosti zadovoljiti jer: »Govor o Bogu traži uvijek nova poboljšanja jer je Bog uvijek veći« (Stanković, 2006, 163).

4. Svjetlo u razumu

Boga Brajičić doživljava kao osobu svjesnu sebe. Govori o tome kako ponekad kada identificiramo Boga primjerice s ljubavlju ili mišlju, mislimo o tome što, koga i kako On to ljubi, što On sve to zna te se tako malo po malo udaljavamo od Njega i usmjeravamo se prema onomu što nije striktno On. No, trebamo ići korak dalje i shvaćati Boga kao osobu koja je svjesna svoje misli, svjesna svoje ljubavi prema nama: »Svijest Božja o njegovu ja i svijest moja o mome ja su prostor naših ja, prostor doživljaja njegovu i moga ja, prostor našeg upoznavanja i prostor naše ljubavi, prostor našeg sjedinjenja [...]. Zato mi je ovaj doživljaj Boga kao bića svjesna sebe omogućio najosobniji doživljaj Boga« (Brajičić, 2018, 121).

Valja istaknuti da Brajičić pri kraju svojeg dnevnika velik naglasak stavlja na svjetlo u razumu, svjetlo koje obasjava sve. Čitav se njegov duh našao u toj svjetlosti, kao da je „uronjen“ u tu svjetlost, a ona mu se javila tek kada je počeo shvaćati Boga kao osobu svjesnu sebe. No, nije ga nikako mogao shvatiti, nije znao što točno to svjetlo predstavlja. Jednom mu je prilikom na pamet pala misao da je to svjetlo možda nešto slično ovomu našem danjemu svjetlu, koje na neki način obasjava predmete našeg iskustva, ne pomaže nam da ih bolje shvatimo, nego ih samo obasjava kako bismo ih mi kao predmete našeg iskustva u tom svjetlu mogli pojmiti: »Nema u njemu nikakve slike, nema također nikakva duhovnog predmeta. Nije to ni svjetlo za neko bolje filozofsko razumijevanje stvari oko sebe [...]. To je svjetlo naprosto« (Brajičić, 2018, 123).

O sličnom govori i njemačka benediktinka, svestrana časna sestra Hildegard von Bingen (1098.–1179.), koja još u srednjem vijeku govori o svojim mističnim iskustvima: »Jer kao što se kroz zraku svjetlosti daje prepoznati obličje nekoga stvora, tako je i čista prekognicija Božja vidjela stvorove svoje kreacije prije negoli bijahu zaodjeveni u tijelo [...]. Kada je Bog rekao: ‘Neka bude svjetlost!’, nastalo je svjetlo razuma. To su anđeli« (Bingen, 2010, 57–58). Hildegard svjetlo razuma shvaća kao nešto što je Bog usadio anđelima koji su mu iskazivali vjernost, koji su spoznavali da je on ono istinsko svjetlo te da je u njima samo tračak tog svjetla koji ih upućuje na Njega. Međutim, nisu svi anđeli poštovali Boga, postoje i „pali anđeli“. Tako Hildegard tvrdi sljedeće: »Bog je tada stvorio drukčiji život — podario mu je tijelo i pustio da se uzdigne. To je čovjek. Bog je čovjeku namijenio mjesto i časti paloga anđela, ne bi li ga usavršio na slavu Njegovu, što čovjekov prethodnik nije znao učiniti« (Bingen, 2010, 58–59). Dakle, možemo reći da je za nju čovjek zapravo sličan palomu anđelu, samo s pridodanim tijelom, smješten na Zemlju te pušten da svojim slobodnim djelovanjem hvali i slavi Boga te da u konačnici nađe osjetilno iskustvo i sjedini se s Bogom u vječnosti. Do Boga čovjek može doći upravo zbog tog svjetla u razumu jer je to zraka svjetlosti Božje, putokaz ka pravomu i istinskomu Svjetlu. To je dar koji je Bog darovao čovjeku, ključ za otključavanje najveće Tajne, tako da moramo imati na umu da smo Bogu neizmjerljivo dragi i vrijedni: »Ne bismo doduše smjeli reći da smo previše beznačajni da bi se On mogao za nas ‘zanimati’« (Rahner, 2008, 74).

Nakon dubljeg razmišljanja Brajičić shvaća kako je to svjetlo zapravo Bog te da ni jednu svjetovnu stvar ne može smjestiti u njega osim Boga. Njegov pojam Boga, kako ga on shvaća, izvrsno se uklapa u svjetlo u razumu, kako kaže i redak iz Svetoga pisma koji navodi: »Kralj kraljeva i Gospodar gospodara, koji jedini ima besmrtnost, prebiva u svjetlu nedostupnu« (1 Tim 6,15–16).

Vidjeli smo Brajičićev stav koji se tiče uloge razuma u dohvaćanju Boga gdje tvrdi kako razum ima samo zadaću da predoči volji najviše dobro te da njegova istraživačka funkcija tu prestaje. Na neki način bio je skloniji iskustvenomu doživljavanju Boga te je razumski put nekako zapao u drugi plan, međutim, nakon što otkriva svjetlo u svojem razumu, iskustveni doživljaj Boga i razumski doživljaj Boga u tom svjetlu stavlja u istu ravninu, izjednačava ih: »U tom svjetlu razumom doživljavam Božju prisutnost upravo onako kao što u afektivnom doživljaju Bog se dodiruje prisutnim. No ni u jednom ni u drugom slučaju On se sam niti vidi i dodiruje, nego se vidi i dodiruje njegova prisutnost. U svjetlu je On, u milini je On« (Brajičić, 2018, 123).

Sjetimo se sada Brajičićeva naglašavanja kako je kontemplacija „mrtva“ u usporedbi s Božjom ljubavi. Na jednom mjestu čak spominje kako je njegov mistični doživljaj bio naglo „zakočen“ kada bi u to sve pokušao uključiti razum. Tada mu je on jednostavno smetao. No, otkrivanjem svjetla u razumu kod Brajičića se događa zaokret u razmišljanju te počinje tvrditi kako to svjetlo u razumu i doživljaj Boga idu skupa, jedno uz drugo, ali u isto vrijeme radi jasnu distinkciju između njih: »Doživljaj Boga u ovom svjetlu više je nalik doživljaju, koji imamo pred jednom lijepom slikom, koja nas impresionira svojim sjajem, iako se ovdje ne radi o slici nego o živoj osobi, dok u proživljavanju Boga u ljubavi doživljaj je Boga kao partnera, kao onoga koji žestoko ljubi. Dakako da doživljaj Boga u svjetlu pomaže doživljaju u ljubavi, ali se s njim formalno ne poistovjećuje« (Brajičić, 2018, 127).

5. *Uvesti druge u mistično iskustvo?*

Brajičić u svojem duhovnom proživljavanju Boga ne želi biti sam. Kaže kako je često pomišljao da i druge uvede u svoje mistične doživljaje. No, svi znamo kako to baš i ne bi bila lagana zadaća. On bi ostale u najmanju ruku mogao usmjeriti na nešto, a ono što on doživljava oni ne bi mogli nikako na identičan način doživjeti. Ne možemo „otkinuti komad“ našeg vlastitog iskustva i predati ga nekomu drugomu te očekivati kako će on shvaćati i doživljavati to isto iskustvo kao i mi, bez obzira što je to isto iskustvo. Da bi se takvo mistično iskustvo uopće i postiglo, treba uložiti puno muke i truda. Prema tome, Brajičić kaže: »blago stečeno mukotrпно ne da se prekrcati u druge, nego se oni sami moraju uputiti tim dugim mukotrpnim putem« (Brajičić, 2018, 136). Krivo mislimo ako smatramo da možemo zahtijevati od Boga mistično iskustvo pa će nam ga on samo tako „čarobno“ dati. To bi bilo slično kao kada bismo molili profesora da nam da dobru ocjenu, a sami bismo proveli malo vremena učeći. Treba učiti pa će dobra ocjena doći postupno, kao sama od sebe. Slično nam i Brajičić kaže: »I

ne treba moliti Boga za mistične darove, nego se s milošću intenzivno baviti kontemplacijom Boga pa će mistični čini uz Božju pomoć nadoći, rekao bih, od sebe samih. Bog se daje koliko mu se otvaramo« (Brajičić, 2018, 139).

Dakle, ne treba sve prepustiti slučaju. Ako se mi ne trudimo i ne dajemo sve od sebe, ako smo nezainteresirani za Boga, nikada nećemo imati iskustvo Njega: »Što se čovjek više motrilački, doživljajno, misleno, refleksivno i molitveno dublje upusti u iščekivanje i traženje iskona, on će mu se i izdašnije objaviti. [...] Tko želi Boga tražiti, mora ga tražiti svim bićem i svim svojim spoznavalima i to trajno. Sve se spoznaje trebaju usmjeriti prema onom najvećem« (Stanković, 2006, 173). Treba napomenuti i to da je Brajičić konstantno molio svim svojim srcem za spas svih ljudi. Kako se mistično sjedinio s Bogom, tako se na neki način mistično sjedinio s ljudima: »Doživljavam pokrete dobra u ljudima, njihovu plemenitost, Duha Svetoga u ljudima, Božju ljubav u njima pa sam nekako i ja skupa s Duhom i u Duhu u njima« (Brajičić, 2018, 28).

Često je bio žalostan i pitao se: zašto ljudi griješe? Neprekidno se molio za to da ljudi uvide što je zapravo dobro, a to je život s Bogom. Zanimljiv je primjer kada je jednom prilikom Brajičić bio u posjeti jednomu bolesniku u bolnici koji je bio pred smrt te je odbio njegovu ponudu kada ga je upitao želi li primiti bolesničko pomazanje. Nikako mu nije bilo jasno zbog čega je bolesnik to odbio: »A Isus mu je bio tako blizu, u džepu mogega kaputa« (Brajičić, 2018, 27). Pita se zašto su ljudska srca tvrda, a Božja ljubav i moć u tom pogledu ponekad nemoćna. On ih sve želi uvesti s njim u mistično iskustvo, za sve njih želi spas i život vječni, no ipak je preslab da sve sam to postigne, za to je potrebna Božja milost uz vlastitu ljudsku inicijativu, kako tvrdi ranije. Brajičić se ne osvrće samo na grješnike, nego i na one koji u svojim uvjerenjima naglašavaju formalne aspekte vjere i religije, a u drugi plan pada ono najvažnije, doživljavanje Božje ljubavi te oni ne žive kao da su „nošeni njome“ jer je to pravi put do mističnog doživljaja Boga: »Oni mi izgledaju bez tog doživljavanja kao djeca, koji znaju za svoje roditelje, ali ih nikada nisu vidjeli, nisu ih pri osobnom susretu doživljeli. Žive kao tudinci Bogu, a mogli bi živjeti s njim u raju već na zemlji« (Brajičić, 2018, 114).

Zaključak

Brajičić mnogo govori o mističnom iskustvu Boga. Mnogi bi rekli kako to jednostavno nije moguće, no za njega je jedno takvo iskustvo bilo zaista zbiljsko i on ga je svim svojim bićem proživljavao. Uvijek je tvrdio kako postoji nešto više, temeljitije od spoznaje Boga preko običnih dokaza za Njegovu opstojnost, a to je upravo iskustvo Boga. No, kada govorimo o iskustvu Boga, valja napomenuti da to iskustvo nije dano samo određenim pojedincima. Naime, ono je dano svakomu čovjeku te je svaki čovjek u mogućnosti imati iskustvo Boga, kako tvrdi i Karl Rahner, no ponekad to iskustvo u većine ljudi izostaje, čak kada se i ljudi trude doći na neki način do tog iskustva. Zašto je to tako? Problem je u tome što je takvo iskustvo Boga na neki način „anonimno“ te nije toliko nametljivo kao svakidašnje iskustvo koje doživljavamo. Brajičić nas, vidjeli smo, podsjeća na teš-

ku muku i trud koji su sastavni dijelovi procesa dolaska do iskustva Boga te tako vidimo da razina jasnoće tog iskustva u svim ljudima, premda su svi sposobni za takvo iskustvo, nije ista.

Ponekad smo toliko vezani za ovo naše iskustvo koje nam se nameće da pokušavamo Boga pronaći u njemu. No, suludo je izjednačavati to iskustvo i iskustvo Boga i zato nam Brajičić kaže: »Imamo dojam kao da nas Bog ne čuje ni ne ljubi, niti nam što govori pa smo Mu dali i ime ‘šutljivi Bog’. [...] U stvari Bog počinje tamo gdje naša osjetila prestaju« (Brajičić, 2018, 32).

Ključni je korak prema iskustvu Boga taj da spoznamo našu ograničenost. U današnjem se svijetu previše govori o čovjeku koji je mjera svih stvari, a premalo se osvrće na Boga. Tomu još pogoduje napredak znanosti koji nerijetko pokreće struje razmišljanja i shvaćanja koje odbacuju metafiziku, filozofiju i teologiju te ih smatraju pukim tlapnjama. Današnje znanstveno shvaćanje svijeta kao da se pokušava ograditi od filozofije i filozofskih iskaza namećući ono iskustveno (ne mislim na iskustvo Boga, nego na puko svjetovno iskustvo) i provjerljivo. No, koliko god se to činilo točnije, bolje, vrijedno zapažanja i spoznajno sigurnije, je li zbilja u redu odbaciti sve ono teološko, metafizičko i spekulativno te reći kako su sve to besmislice? Upravo su takve struje jedan od mogućih razloga zašto ljudi danas sve više i više potiskuju iskustvo Boga, ne daju mu da dođe do izražaja: »Shvaćam dobro muku pozitivista, kad kažu da te pincetom ne mogu uhvatiti. I moja je muka još veća, kad Te hoću pincetom moga razuma obuhvatiti. Tad se zgrozim nad sobom. Kao da Te nema preda mnom na horizontu, a s Tvojim nestajanjem kao da i moja vjera nestaje« (Brajičić, 2018, 39).

Brajičićevo glavno zanimanje u životu, njegova strast i njegova jedina preokupacija bio je Bog. Čitajući stranice njegova duhovnog dnevnika zadivila me je njegova zapanjujuća posvećenost Bogu, kvaliteta koja je u današnje vrijeme sve rjeđa i rjeđa. No, upravo to je karakteristika „velikog“ čovjeka, što je Brajičić nedvojbeno i bio. Svojom pojavom utjecao je na mnoge, a izdvojio bih ovdje događaj koji opisuje, naime kada je imao jedan dublji religiozni razgovor s jednom muslimankom. On citira njezino pismo njemu: »prva osoba, koja me je neshvatljivo privukla, to ste bili Vi. [...] Nije mi bilo jasno kako« (Brajičić, 2018, 113). Svojom pojavom, načinom života te znanjem ophođenja s ljudima privlačio je mnoge sebi, a kako sebi, tako i Gospodinu. Spomenuta muslimanka u poslanom pismu priznala mu je kako se prisno vezala uz Isusa te kako osjeća Njegovu neopisivu bliskost, prisutnost i ljubav. Možemo reći da je možda Brajičić nju i uveo u nekakvu sferu mističnog iskustva, a zasigurno ona nije bila jedina osoba koju je potaknuo da „izvuče“ iz sebe ono iskustvo Boga za koje smo svi sposobni. Brajičića je u toj situaciji najviše radovala samo jedna stvar, a to je spoznaja kako je on posredovao da to iskustvo dođe do izražaja: »Biti posrednik, biti most, biti potvrda sreći srdaca, kolika sreća!« (Brajičić, 2018, 113).

Što nam sada preostaje? Na što nas Brajičićev duhovni dnevnik potiče? Potiče nas na to da o iskustvu Boga ne šutimo samo zato što o njemu ne možemo jasno govoriti i na to da se predamo Bogu svim svojim bićem, a shodno tomu, tada će se Bog otvoriti i nama. »Stoga je zadaća upravo samog kršćanstva uvijek nanovo

upućivati na to izvorno iskustvo Boga, poticati čovjeka da ga u sebi otkriva, da ga prihvaća i priznaje u njegovoj izričitoj i društvenoj objektivizaciji, koja je, tamo gdje je čista i gdje stoji u odnosu prema Isusu Kristu kao svojoj konačnoj potvrdi, upravo ono što nazivamo kršćanstvom« (Rahner, 2008, 76).

Literatura:

- Bingen, Hildegard von (2010). *Boga gledati*. Zagreb: Scarabeus naklada.
- Brajičić, Rudolf (2018). Duhovni dnevnik. U: Ivan Koprek (ur.), *Bog mu je bio strast: Izbor iz duhovnog dnevnika isusovca prof. dr. sc. Rudolfa Brajičića SJ* (str. 17–139). Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove.
- Coreth, Emerich (1994). Filozofijske osnove teologije Karla Rahnera. *Filozofska istraživanja*, 55, 14(4), str. 763–773.
- Coreth, Emerich (2001). Od temelja bitka do živoga Boga. *Obnovljeni život*, 56(4), 411–422.
- Krišto, Jure (2002). Joseph Maréchal, otac transcendentalnog tomizma i proučavatelj mističizma. *Filozofska istraživanja*, 84, 22(1), str. 211–225.
- Rahner, Karl (2008). Iskustvo Boga danas. U: Marko Matić (ur.), *Karl Rahner — Teološki spisi* (str. 61–76). Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove.
- Stanković, Nikola (2006). Smisleno govoriti o Bogu. *Obnovljeni život*, 61(2), 161–174.
- Steiner, Marijan (2007). In memoriam — Rudolf Brajičić (1918–2007): Svećenik–profesor–pisac—teolog–filozof. *Obnovljeni život*, 62(1), 83–101.